

Helderse handtekeningactie van sleepjapondraagsters

KEES FLOOR

Inwonsters van Den Helder wilden halverwege de negentiende eeuw best hun crinoline (hoepelrok) omwisselen voor een sleepjapon. Maar dan moest de gemeente er wel voor zorgen dat de straten schoon waren. Met een petitie zetten ze hun eisen kracht bij. Serieus? Of een goede grap?

'Bij de jongste nieuwjaarsreceptiën aan het hof des konings van België', zo lezen we in de Heldersche en Nieuwedieper Courant van 8 januari 1860, 'heeft men opgemerkt dat de hertogin van Brabant geene crinoline droeg. Hare Koninklijke Hoogheid droeg een kleed met een sleep en zag er hoogst bevallig uit. Als men in de hooge kringen het voorbeeld begint te geven loopen de breede rokken gevaar geheel en al uit de mode te geraken. Arme crinoline!!!'

Crinolines

Het bericht laat zien dat de krant, evenals zijn voorganger *Weekblad van Den Helder en het Nieuwedieper* trouwens, zijn lezers goed op de hoogte hield van de trends in de mode voor dames. Rond het midden van de negentiende eeuw was de onpraktische en brandgevaarlijke crinoline zeer populair. De krant volgde de ins en outs van deze kleding met belangstelling, leedvermaak en spot. Zo nam het kledingstuk en daardoor de draagster ervan veel ruimte in. In België werd zelfs melding gemaakt van een crinoline met een doorsnede van 2,58m. Door de omvang van de hoepelrok kon men niet altijd een gebouw, tram of boot in of uit. Ook bleven de modegevoelige draagsters wel vastzitten in deurkozijnen en toegangspoortjes of bleven ze ergens aan haken, wat soms leidde tot een val en in enkele gevallen fatale verwondingen. In rijtuigen en op

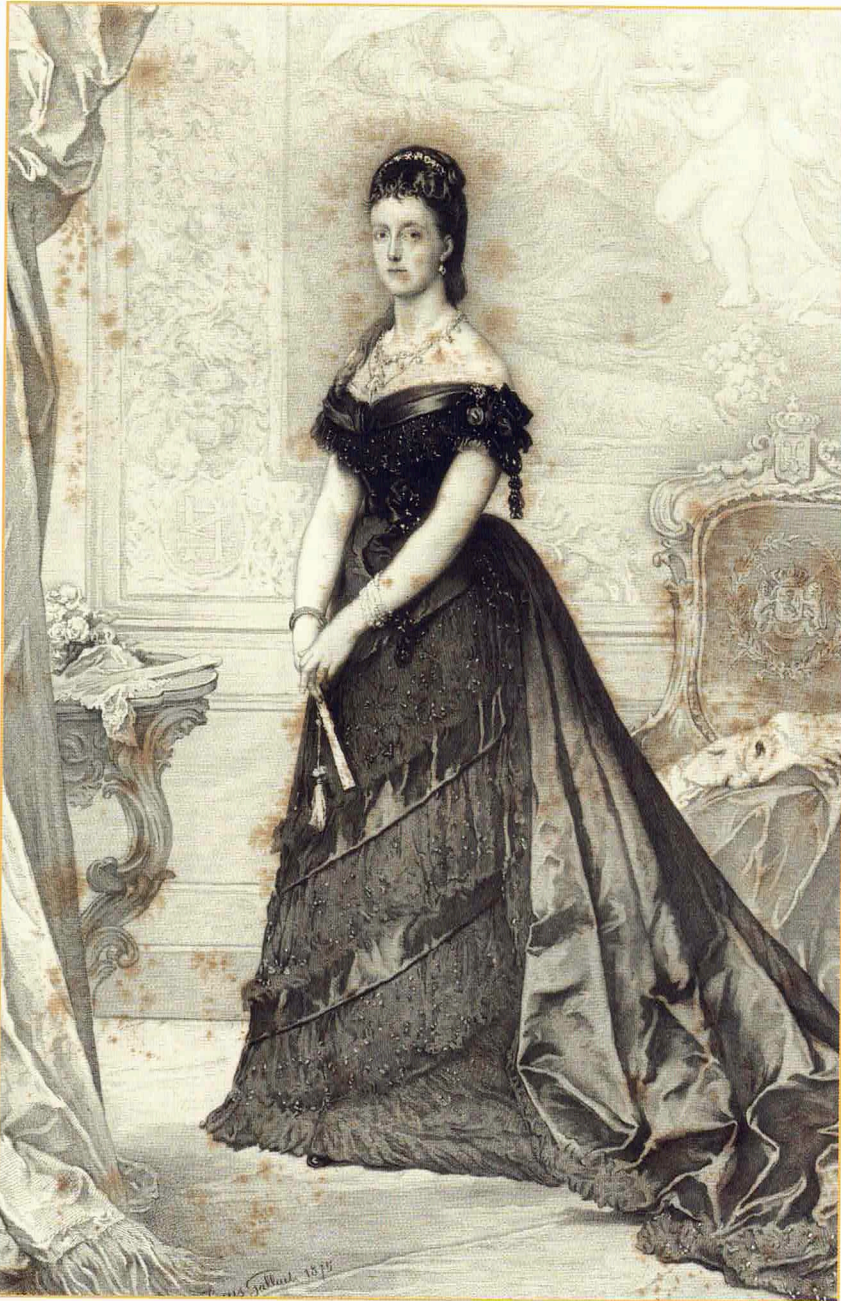
De hertogin van Brabant (koningin Maria Hendrika van België, 1836-1902), gekleed in crinoline (hoepelrok). Datering:1859 of eerder.(wikimedia)

dansvloeren moesten draagsters van hoepelrokken vaak dubbel betalen omdat ze zo veel ruimte innamen. Ook werden er boetes uitgedeeld aan dames die met hun hoepelrok de doorgang van het verkeer belemmerden. Bij rukwinden werden de modieuze vrouwen gemakkelijk omvergeblazen. Verder was de crinoline erg brandgevaarlijk. Je hoefde maar langs een kaars, stookplaats of oven te lopen om brand te riskeren. In Engeland kwamen in de periode 1847 tot 1861 43000 vrouwen door het dragen van een hoepelrok om

het leven, dat zijn er gemiddeld bijna 8 per dag. Daarmee eiste de crinoline meer slachtoffers dan eertijds de heksenverbranding.

Gebruik en misbruik

De crinoline werd, zo lezen we verder in de kranten, ook gebruikt door dievegges en smokkelaarsters. Iemand had in haar hoepelrok voor f1500 aan Belgische kant verstoppt. Bij een ander werden 200 sigaren, zes geldzakken, een harmonica, verrekijkers, toneelkijkers, drie schilderijtjes, drie paar schoenen

*De hertogin van Brabant met sleepjapon. Datering: 1860 of later.
(Foto: Fotoatelier Ghemar Frères, Brussel. Wikimedia)*

en nog enkele andere zaken aange- troffen. Een derde verborg in haar hoepelrok 1100 sigaren en een grote hoeveelheid kristal. Een 'collega' probeerde 117 paar witte kousen België binnen te smokkelen.

In Venetië werden kinderen van 13 jaar oud geseseld omdat ze dames in crinoline hadden uitgelachen.

In Amerika kreeg een koopman een boete van \$ 100,- omdat hij een crinoline aan een nxxxxin had verkocht, wat kennelijk niet mocht.

Ondanks alles waren er ook positieve dingen te melden. Als je gekleed was in een crinoline hoefde niet iedereen te zien dat je zwanger was.

Een dame die in Maastricht in een put stortte, overleefde de val dankzij de 'parachutewerking' van haar kleding. In Cork viel een dame in het water, maar door haar crinoline bleef ze drijven en kon ze worden gered.

De productie van crinolines was goed voor de werkgelegenheid. Volgens Frith, uitvinder van de crinoline, had hij 12 miljoen crinolines verkocht, wat werk had opgeleverd voor 6000 werklieden.

Al met al kan het bestaan van de crinoline na al deze berichten de geïnteresseerde Helderse krantenlezer in de periode 1856-1867 nauwelijks zijn ontgaan.

Al met al kan het bestaan van de crinoline na al deze berichten de geïnteresseerde Helderse krantenlezer in de periode 1856-1867 nauwelijks zijn ontgaan.

Sleepjapon

Het eerder aangehaalde bericht uit 1860 over de nieuwjaarsreceptie aan het Belgische hof was een eerste aanwijzing dat de crinoline op haar retour was. In 1861 kwam het nieuws dat de koningin van Engeland geen crinoline meer droeg.

Drie jaar later meldde de krant vanuit Wenen dat de crinoline in adellijke kringen daar uit de gratie was geraakt. En in 1867 had het

Drie jaar later meldde de krant vanuit Wenen dat de crinoline in adellijke kringen daar uit de gratie was geraakt. En in 1867 had het

Spotprent op de nieuwe modes. Twee modieuze dames in crinoline en met parasol op het strand tegenover een eenvoudige vissersvrouw in traditionele kleding. Plaat verschenen bij het weekblad De Nederlandse Spectator, 30 juni 1860. (Rijksmuseum)

Koningin Wilhelmina bij het 50-jarig bestaan van het Kon. Instituut der Marine op 14 september 1904. Locatie: oude exercitieterrein Rijkswerf Willemsoord.

kledingstuk ook in Parijse modekringen afgedaan. Tegelijkertijd dicteerde die mode over te stappen op de sleepjapon. Volgens de krant was dat omdat je van de grote lappen stof die al geknipt waren om tot crinoline verwerkt te worden, ook sleepjaponnen kon maken. Deze overgang van crinoline naar sleepjapon werd ook in Den Helder onderwerp van gesprek, zoals moge blijken uit bijgaand, ongetwijfeld satirisch bedoeld krantenbericht van 22 mei 1867:

Petitie

*'Naar men ons verzekert circuleert alhier ter onderteekening het navolgende adres:
Aan den Edel Achtbaren Raad der Gemeente Helder!
Geven met ontzaggelijk veel eerbied te kennen:
De ondergeteekenden, allen draagsters van sleepjaponnen, in deze gemeente woonachig,
Dat zij om dezelfde gewichtige reden als waarom zij de crinolines hebben afgeschafte, thans hebben besloten japonnen met lange slepen te dragen, welk besluit door UEdAchtb. voorzeker zal worden gebillijkt.*

Dat het echter aan de adressanten overtuigend en zichtbaar is gebleken, dat met uitzondering van de straten in de gemeente Broek en Waterland, de straten in ons geheel Koninkrijk en alzoo ook in deze gemeente, niet schoon genoeg zijn om van gedacht kledingstuk behoorlijk gebruik te maken.

Dat het toch niet zelden gebeurt, dat zij van eene wandeling thuis komende, eene massa voorwerpen tegen haar zin medebrengen (vischgroom en vlooijen niet uitgezonderd), even lastig als onaangenaam en steeds zich hechtende aan de bewuste slepen, die men, van de straat komende, niet even als de voeten kan afgeven en afschrappen.

Dat vooral in de pruimentijd en bij heerschen van griep en borstziekte, ook bij lekkage van sommige karren, de reinheid der straten hier veel te wenschen overlaat, en dat het meermalen gebeurt dat men, bij de heerschende warmte die soort van diertjes, in de sleepjapon medevoert, die men bij het huren of koopen van sommige huizen verkrijgt, zonder extra betaling, en ook wel dat soort, wat eenmaal volgens de gewijde schriften, uit het stof ontstond.

Redenen waarom zij UEd. Achtb. beleefd, maar dringend verzoeken, hierin eene verandering te brengen: o.a. dan te gelasten, dat paarden, honden en ander vee, niet anders op straat te mogen loopen dan voorzien van kleine reservoirs, aan te brengen onder den staart, en voorts een corps vaste straatschoonmakers aan te stellen ten koste der gemeente, bij gebreke waarvan de adressanten zich niet zullen ontzien eene mode af te schaffen die zoo elegant, deftig, zindelijk en onkostbaar is als de sleepjaponnen. Hetwelk doende, etc. Helder, Mei 1867.

Tot slot

In volgende edities van de krant komen we niets meer over deze petitie tegen. Ook in de notulen van de gemeenteraad komt het stuk niet voor. Kennelijk bleef de grap de grap en ging men over tot de orde van de dag.

Bronnen

Weekblad van Den Helder en het Nieuwediep en Heldersche en Nieuwe-dieper Courant 1856-1867, Regionaal Archief Alkmaar. Zoektermen: crinoline en sleepjapon.